

Predavanje 08 – Odgovori na vprašanja

Statistični testi

Večina klasičnih statističnih testov in modelov je vgrajenih že v osnovni R. Poglejmo si uporabo treh izmed najbolj popularnih, t-testa, ANOVE in linearne regresije.

```
# Modelirajmo porabo goriva, pri čemer kot neodvisne spremenljivke uporabimo:  
# število cilindrov, konjsko moč in težo.  
lr <- lm(mpg ~ cyl + hp + wt, data = mtcars)  
summary(lr)
```

```
##  
## Call:  
## lm(formula = mpg ~ cyl + hp + wt, data = mtcars)  
##  
## Residuals:  
##      Min       1Q   Median       3Q      Max   
## -3.9290 -1.5598 -0.5311  1.1850  5.8986   
##  
## Coefficients:  
##              Estimate Std. Error t value Pr(>|t|)      
## (Intercept)  38.75179    1.78686   21.687 < 2e-16 ***  
## cyl         -0.94162    0.55092   -1.709 0.098480 .    
## hp          -0.01804    0.01188   -1.519 0.140015      
## wt          -3.16697    0.74058   -4.276 0.000199 ***  
## ---  
## Signif. codes:  0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1  
##  
## Residual standard error: 2.512 on 28 degrees of freedom  
## Multiple R-squared:  0.8431, Adjusted R-squared:  0.8263   
## F-statistic: 50.17 on 3 and 28 DF,  p-value: 2.184e-11
```

```
# t-test uporabimo za statistično primerjavo pričakovane širine listov  
# dveh vrst perunike.  
x_vir <- iris$Sepal.Width[iris$Species == "virginica"]  
x_ver <- iris$Sepal.Width[iris$Species == "versicolor"]  
  
t.test(x_vir, x_ver)
```

```
##  
## Welch Two Sample t-test  
##  
## data:  x_vir and x_ver  
## t = 3.2058, df = 97.927, p-value = 0.001819  
## alternative hypothesis: true difference in means is not equal to 0  
## 95 percent confidence interval:  
##  0.07771636 0.33028364  
## sample estimates:
```

```
## mean of x mean of y
##      2.974      2.770

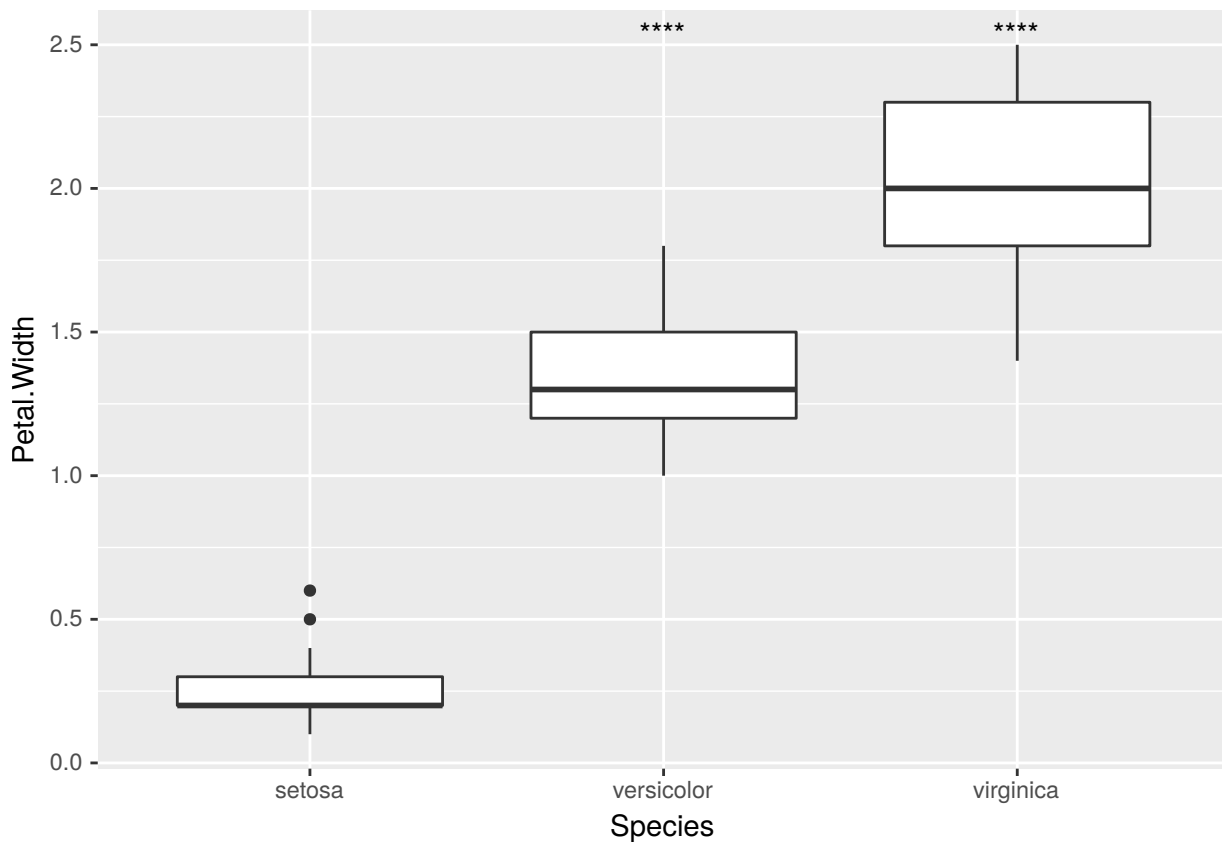
# ANOVA uporabimo za statistično primerjavo dolžine listov treh vrst perunike.
# Primerjamo, ali vrsta perunike vpliva na dolžino listov.
my_anova <- aov(Sepal.Length ~ Species, data = iris)
summary(my_anova)

##              Df Sum Sq Mean Sq F value Pr(>F)
## Species        2  63.21   31.606   119.3 <2e-16 ***
## Residuals     147   38.96    0.265
## ---
## Signif. codes:  0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1
```

ggplot2 – statistična signifikantnost

Včasih želimo rezultate statističnega testa prikazati kar na grafu. Poglejmo si sedaj primer t-testa v ggplot2. Za to bomo potrebovali še en paket **ggpubr** in funkcijo iz tega paketa `stat_compare_means`. Poleg statističnega testa bomo izrisali tudi boxplot (Diagram s škatlami in brčicami).

```
library(ggplot2)
library(ggpubr)
ggplot(iris, aes(x = Species, y = Petal.Width)) +
  geom_boxplot() +
  stat_compare_means(label = "p.signif", method = "t.test",
                    ref.group = "setosa")
```


Prikaz točk in povprečja na grafu

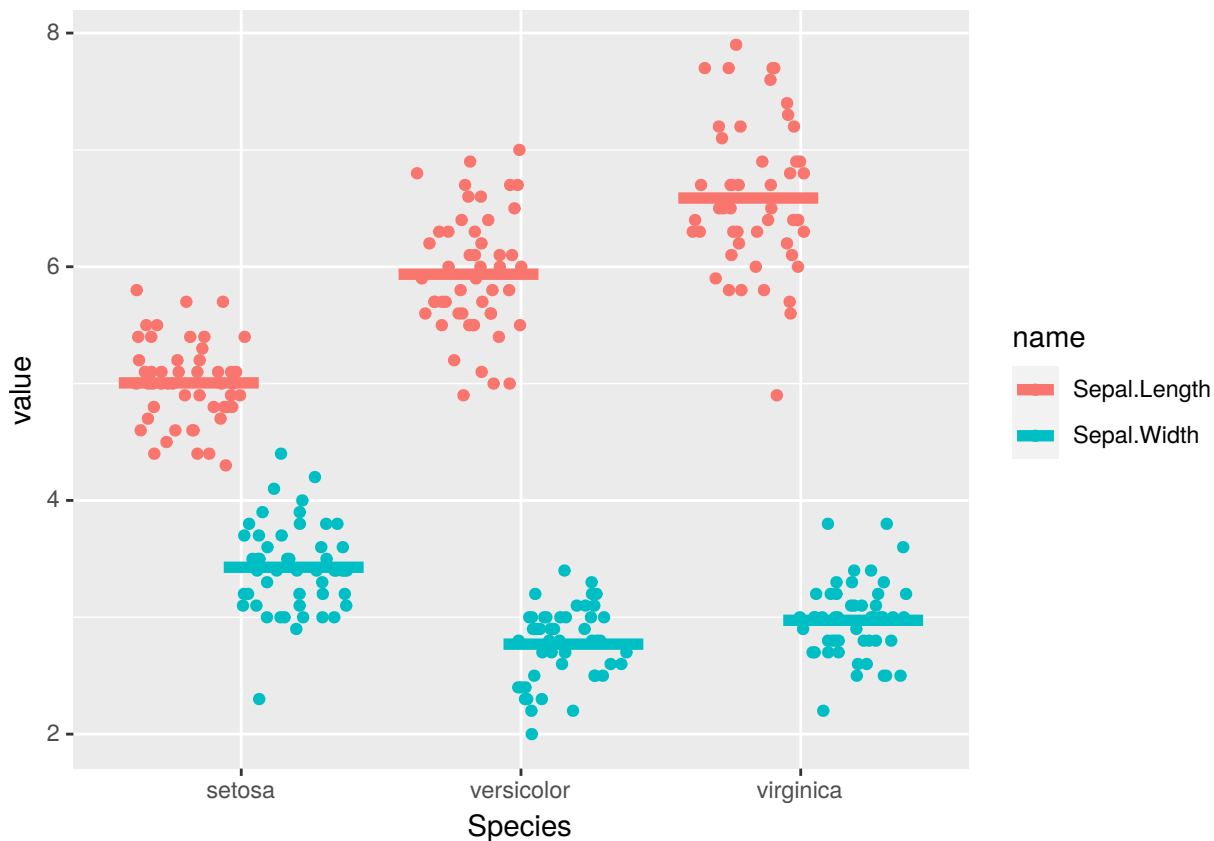
Poglejmo si še en zanimiv graf, kjer bomo prikazali točke in povprečja na istem grafu. Pogledali si bomo porazdelitve dolžin in širin čašnih listov različnih perunik. Najprej si pripravimo `data.frame`.

```
library(tidyr)
iris_longer <- iris[ , c("Sepal.Length", "Sepal.Width", "Species")]
iris_longer <- pivot_longer(iris_longer, Sepal.Length:Sepal.Width)
head(iris_longer)
```

```
## # A tibble: 6 x 3
##   Species name      value
##   <fct>   <chr>     <dbl>
## 1 setosa Sepal.Length  5.1
## 2 setosa Sepal.Width   3.5
## 3 setosa Sepal.Length  4.9
## 4 setosa Sepal.Width    3
## 5 setosa Sepal.Length  4.7
## 6 setosa Sepal.Width   3.2
```

Za izris povprečij s črto bomo potrebovali `geom_hline` iz paketa **ungeviz** (<https://wilkelab.org/ungeviz/index.html>). Za izris točk uporabimo pri `geom_point` argument `position = position_jitterdodge()`. To najprej loči dolžine in širine listov (`dodge`) in potem še nekoliko raztrosi točke (`jitter`), da je bolj pregledno, kje imamo več točk. Če ne bi uporabili tega, bi enostavno dobili prikazane vse točke v isti liniji.

```
library(ungeviz)
ggplot(iris_longer, aes(x = Species, y = value, color = name)) +
  geom_point(position = position_jitterdodge()) +
  stat_summary(
    fun = "mean",
    position = position_dodge(width = 0.75),
    geom = "hpline"
  )
```


ggplot2 – errorbar

Na statističnih grafih, ki vsebujejo opisne statistike, kot je npr. povprečje, pogosto prikažemo še negotovost v obliki standardnih odklonov ali standardnih napak. S knjižnico ggplot2 to storimo z uporabo `geom_errorbar`. Pred tem moramo ustrezno pripraviti podatke tako, da dodamo še stolpec s spodnjo in zgornjo mejo napake. Če je napaka simetrična, potrebujemo le en stolpec. Poglejmo si odvisnost milj na galono (mpg) od števila cilindrov.

```
data("mtcars")
head(mtcars)
```

```
##           mpg cyl disp  hp drat   wt  qsec vs am gear carb
## Mazda RX4      21.0   6  160 110 3.90 2.620 16.46  0  1    4    4
## Mazda RX4 Wag  21.0   6  160 110 3.90 2.875 17.02  0  1    4    4
## Datsun 710      22.8   4  108  93 3.85 2.320 18.61  1  1    4    1
## Hornet 4 Drive  21.4   6  258 110 3.08 3.215 19.44  1  0    3    1
## Hornet Sportabout 18.7   8  360 175 3.15 3.440 17.02  0  0    3    2
## Valiant        18.1   6  225 105 2.76 3.460 20.22  1  0    3    1
```

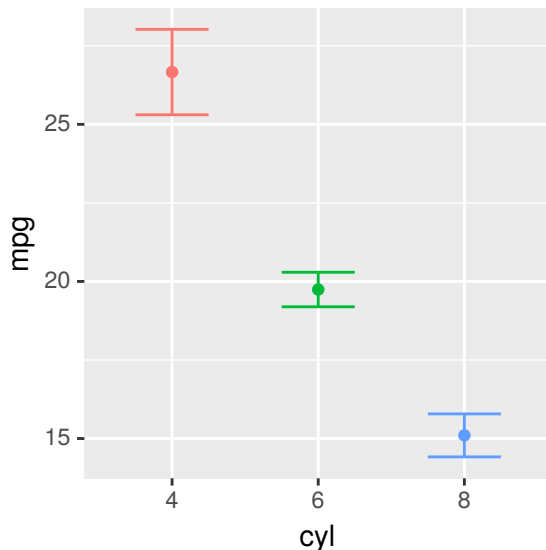
```
mus <- aggregate(mpg ~ cyl, mtcars, FUN = mean)
sds <- aggregate(mpg ~ cyl, mtcars, FUN = function(x) {sd(x) / sqrt(length(x))})
df <- cbind(mus, SE = sds$mpg)
df$cyl <- as.character(df$cyl)

head(df)
```

```
##   cyl    mpg    SE
```

```
## 1    4 26.66364 1.3597642
## 2    6 19.74286 0.5493967
## 3    8 15.10000 0.6842016
```

```
library(ggplot2)
ggplot(df, aes(x = cyl, y = mpg, colour = cyl)) +
  geom_point() +
  geom_errorbar(aes(ymin = mpg - SE, ymax = mpg + SE), width = 0.5) +
  theme(legend.position = "none")
```


Tortni diagram

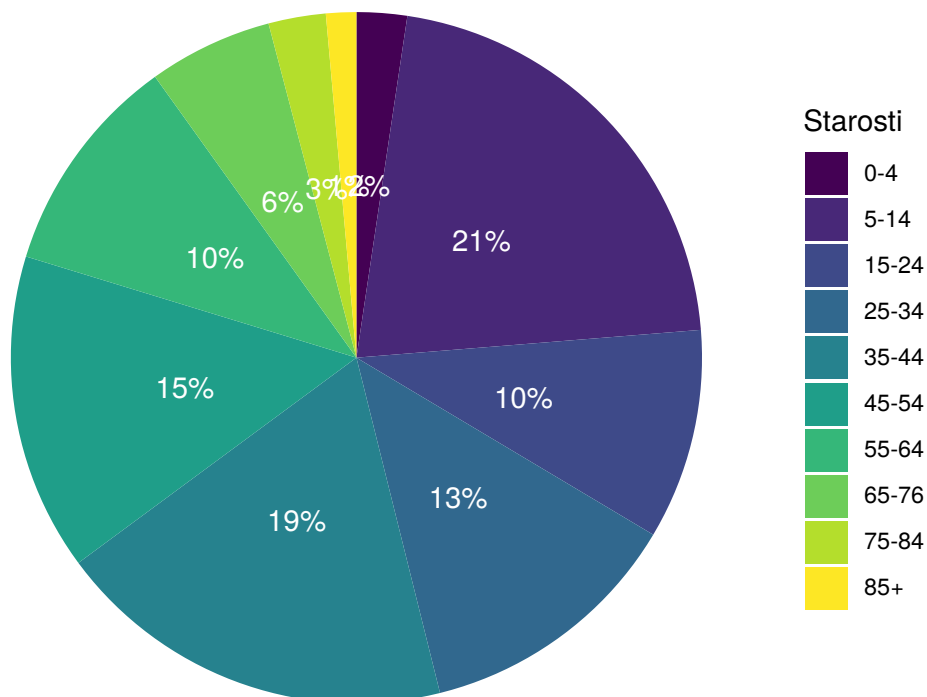
Kako narišemo tortni diagram s pomočjo paketa ggplot2? Poglejmo si kako izrišemo delež covid okužb po starostnih skupinah na dan 23.11.

```
covid <- data.frame(Starosti = c("0-4", "5-14", "15-24", "25-34", "35-44", "45-54", "55-64", "65-76", "75-84"),
                    Stevilo = c(80, 725, 334, 426, 637, 504, 352, 197, 91, 48))
#Starost mora biti faktor, da ohranimo zaporedje
covid$Starosti <- factor(covid$Starosti, levels = covid$Starosti, ordered = T)

#Izračunamo procenete
#Za prikaz procentov števila zaokrožimo na cela števila
covid$Procenti <- round(100*covid$Stevilo/sum(covid$Stevilo),0)

#Pripišemo znak za procent
covid$Procenti <- paste(covid$Procenti, '%', sep = '')

ggplot(covid, aes(x="", y = Stevilo, fill=Starosti)) +
  geom_bar(stat="identity", width=1, position = position_stack(reverse = TRUE)) +
  coord_polar("y", start=0) + theme_void() +
  geom_text(aes(label = Procenti,
                position = position_stack(vjust = 0.5, reverse=TRUE),
                color = "white"))
```


V R je tortni diagram kar `geom_bar()` z vrednostjo Starost na eni osi in Procenti na drugi osi. Ker si želimo okrogli prikaz, uporabimo polarni koordinatski sistem namesto kartezijskega. Z ukazom `position_stack(reverse = TRUE)` zagotovim, da so skupine urejene v smeri urinega kazalca (privzeto so v nasprotni smeri). Starosti moramo definirati kot faktorje, če ne, nam R uredi deleže po velikosti.

Z uporabo funkcije `theme_void` odstranimo koordinatni sistem. V tem primeru vidimo, da je tortni diagram slab prikaz, ko opazujemo večje število razredov.

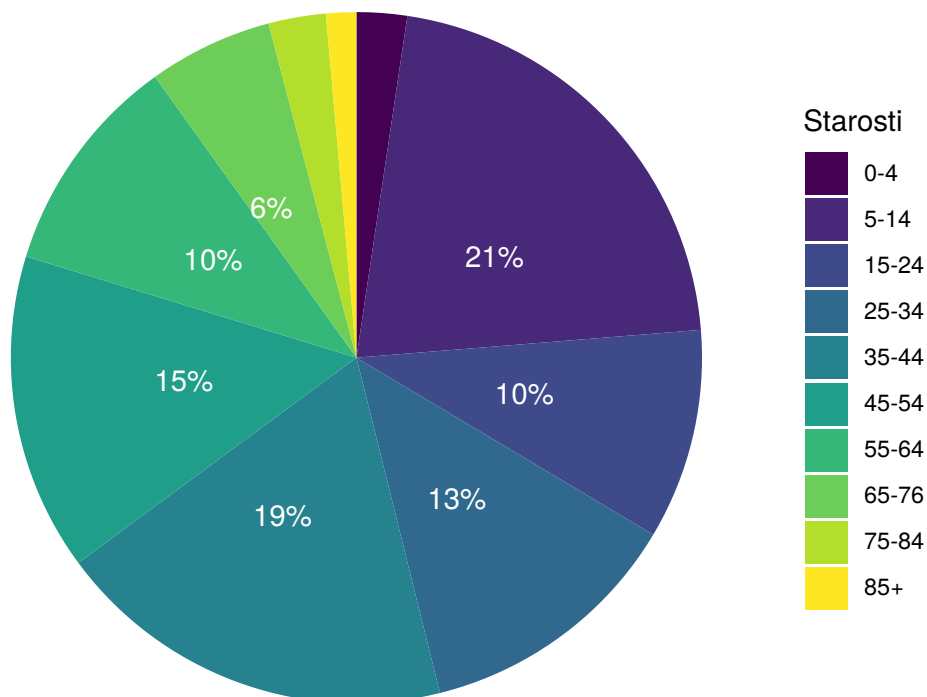
Prikažemo samo deleže večje od 5%.

```
covid$Procenti <- round(100*covid$Stevilo/sum(covid$Stevilo),0)

#Izberemo podatke, ki ustrezajo več kot 5% deležu
covid_napis <- covid[covid$Procenti > 5, ]

#Oblikujemo izpis
covid_napis$Procenti <- paste(covid_napis$Procenti, '%', sep = '')

ggplot(covid, aes(x="", y = Stevilo, fill=Starosti)) +
  geom_bar(stat="identity", width=1, position = position_stack(reverse = TRUE)) +
  coord_polar("y", start=0) + theme_void() +
  geom_text(data= covid_napis, aes(label = Procenti),
            position = position_stack(vjust = 0.7, reverse=TRUE),
            color = "white")
```


Manjkajoče vrednosti

Velikokrat se pri delu z realnimi podatki srečamo z manjkajočimi vrednostmi. V R so manjkajoče vrednosti označene z NA (not available). Poglejmo si vektor, ki vsebuje manjkajoče vrednosti.

```
x <- c(4, 6, 1, NA, 5, NA, 6)
```

Ali vektor (enako za stolpce v `data.frame` na primer) vsebuje manjkajoče vrednosti lahko preverimo s funkcijo `anyNA`.

```
anyNA(x)
```

```
## [1] TRUE
```

Za posamezno vrednost preverimo ali je enaka NA z `is.na`.

```
is.na(x[1])
```

```
## [1] FALSE
```

```
is.na(x[4])
```

```
## [1] TRUE
```

Kaj se zgodi, če poizkusimo izračunati povprečje `x`?

```
mean(x)
```

```
## [1] NA
```

Vrne NA. Če želimo, da nam R vseeno vrne povprečje vseh vrednosti, ki niso enake NA, uporabimo argument `na.rm = TRUE`. Večina funkcij ki povzemajo številske vrednosti ima možnost podati ta argument. Alternativno bi lahko ročno izbrali podmnožico `x`, kjer vrednosti niso NA, in izračunali povprečje.

```
mean(x, na.rm = TRUE)
```

```
## [1] 4.4
```

```
mean(x[!is.na(x)])
```

```
## [1] 4.4
```

Nekonsistentni podatki

Poleg manjkajočih vrednosti se pogosto v podatkih pojavijo tudi nekonsistentnosti zaradi ročnega vnašanja. Na primer v numeričnem stolpcu se pojavijo števila ki imajo decimalno piko ali vejico, ali pa se pojavijo celo besede. V takem primeru je potrebnega nekaj ročnega dela s takšnimi stolpci. Poglejmo si datoteko *nekonsistentni_podatki.csv*, ki je v mapi *data_raw*.

```
podatki <- read.table("./data_raw/nekonsistentni_podatki.csv", dec = ",", sep = ";",  
                      quote = "", header = TRUE)  
head(podatki)
```

```
##      ime vrednost  
## 1   Miha      4,6  
## 2  Mojca      3.8  
## 3  Matej       b  
## 4 Matjaz       6  
## 5    Tom       7  
## 6   Anja       2
```

Z ukazom `str` lahko preverimo tipe stolpcev.

```
str(podatki)
```

```
## 'data.frame':   8 obs. of  2 variables:  
## $ ime      : chr  "Miha" "Mojca" "Matej" "Matjaz" ...  
## $ vrednost: chr  "4,6" "3.8" "b" "6" ...
```

Opazimo, da je R prebral oba stolpca kot besede (character). Če želimo stolpec `vrednost` spremeniti v numeričen, bomo morali narediti 2 stvari:

- 1) Ustrezno popraviti decimalne vejice v decimalne pike (saj R uporablja decimalno piko).
- 2) Pretvoriti stolpec v numeričnega.

Decimalne vejice bomo spremenili v decimalne pike z ukazom `gsub`. Ta funkcija se uporablja za zamenjavo dela niza znakov (beseda, stavek, ...) z nekim drugim nizom. Na primer:

```
stavek <- "Ne maram R!"  
gsub(pattern = "Ne maram", replacement = "Obozujem", x = stavek)
```

```
## [1] "Obozujem R!"
```

S tem bomo sedaj zamenjali vejice s pikami v stolpcu `vrednost`:

```
podatki$vrednost <- gsub(pattern = ",", replacement = ".", x = podatki$vrednost)
```

Sedaj moramo samo še pretvoriti podatke v numerične s funkcijo `as.numeric`.

```
podatki$vrednost <- as.numeric(podatki$vrednost)
```

```
## Warning: NAs introduced by coercion
```



```
head(podatki)
```

```
##      ime vrednost
## 1   Miha      4.6
## 2  Mojca      3.8
## 3  Matej      NA
## 4 Matjaz      6.0
## 5    Tom      7.0
## 6  Anja       2.0
```

Opazimo, da je R vrstice, ki jih ne zna pretvoriti v številke (na primer tretjo vrstico, kjer imamo besedo v tem stolpcu), avtomatsko pretvoril v NA (manjkajoče vrednosti).

Avtomatsko generiranje poročil in shranjevanje tabel v Word

V tem poglavju bomo potrebovali paketa **rmarkdown** in **knitr**. Predlagamo, da tabelo v Word prenesemo s pomočjo Rmd datotek. Seveda pa se lahko poslužimo tudi bolj preprostih, ampak manj sistematičnih pristopov, kot je na primer shranjevanje tabele v Excel in potem ročno kopiranje v Word. Rmd datoteke so datoteke v katerih lahko združujemo tekst in R, kot izhod pa dobimo dokumente v pdf, docx ali html oblikah. S tem so tudi zelo primerni za avtomatsko generiranje poročil. Da v poročilu izpišemo tabelo, ki jo imamo shranjeno v R, lahko uporabimo ukaz `kable(<ime-tabele-v-R>` (glej *Predavanje_08 - Porocilo.Rmd*). Da poženemo Rmd datoteko znotraj R skripte, lahko uporabimo klic

```
rmarkdown::render("<ime-Rmd-datoteke>",
                  output_file = "<ime-izhodne-datoteke-s-koncnico>",
                  output_format = "<format-izhodne-datoteke>")
```

Za uporabo tega klica glej *Predavanje_08 - Porocilo.R*. Kadar generiramo datoteko s tem klicem lahko Rmd datoteka, ki jo generiramo, dostopa do vseh spremenljivk, ki jih imamo v trenutni R seji. S tem lahko potem generiramo več poročil znotraj zanke, kot lahko vidimo v prej omenjeni skripti.

Dvojna glava (header)

Včasih dobimo podatke v kakšnih posebnih oblikah, na primer z dvema headerjema. Takšni podatki se na primer nahajajo v datoteki *dvojni_header.csv*. Kako te podatke pretvorimo v dolgo obliko? Najprej bomo prebrali vsak header posebej in jih združili v enoten header. Nato bomo prebrali podatke in jim priredili skupen header. Takšne podatke potem znamo pretvoriti v dolgo obliko. Na koncu moramo samo še razdružiti oba headerja. Potrebovali bomo tudi funkcijo `na.locf` iz paketa **zoo**, ki vse NA vrednosti v vektorju nadomesti z zadnjo vrednostjo, ki ni bila enaka NA.

```
library(zoo)
```

```
##
## Attaching package: 'zoo'
## The following objects are masked from 'package:base':
##
##      as.Date, as.Date.numeric
# Preberemo samo prvo vrstico (nrow = 1), ki ima prvi header. Funkcija unlist
# data.frame spremeni v vektor.
head1 <- unlist(read.table("./data_raw/dvojni_header.csv", sep = ";",
```

```

                                quote = "", nrow = 1))
head1

##   V1   V2   V3   V4   V5
##   NA 2018   NA 2019   NA

# Preberemo samo drugo vrstico (izpustimo prvo -- skip = 1).
head2 <- unlist(read.table("./data_raw/dvojni_header.csv", sep = ";",
                           quote = "", nrow = 1, skip = 1))
head2

##      V1      V2      V3      V4      V5
## "kraj"  "m"    "f"    "m"    "f"

# Nadomestimo NA vrednosti v head2.
tmp <- na.locf(unlist(head1), na.rm = FALSE)
tmp

##      V1      V2      V3      V4      V5
##   NA 2018 2018 2019 2019

# Združimo oba headerja.
my_header <- paste(head2, tmp, sep = "_")
my_header

## [1] "kraj_NA" "m_2018" "f_2018" "m_2019" "f_2019"

# Preberemo vrednosti v podatkih, jim priredimo nova imena in pretvorimo v
# dolgo obliko.
podatki <- read.table("./data_raw/dvojni_header.csv", sep = ";", quote = "", skip = 2,
                      header = FALSE)
colnames(podatki) <- my_header
podatki_long <- pivot_longer(podatki, m_2018:f_2019)
head(podatki_long)

## # A tibble: 6 x 3
##   kraj_NA name    value
##   <chr>   <chr>   <int>
## 1 LJ     m_2018     8
## 2 LJ     f_2018     4
## 3 LJ     m_2019     2
## 4 LJ     f_2019     1
## 5 KR     m_2018    22
## 6 KR     f_2018    21

# Dodamo nova stolpca za spol in leto, tako da razdružimo stolpec name. To
# naredim os funkcijo gsub, ki v besedi nadomesti nek vzorec, v našem primeru
# vse znake za "_" (spol) ali pred "_" (leto). Na koncu izbrišemo še stolpec
# ime.
podatki_long$spol <- gsub("\\\\_.*", "", podatki_long$name)
podatki_long$leto <- gsub(".*\\\\_", "", podatki_long$name)
podatki_long$name <- NULL
head(podatki_long)

## # A tibble: 6 x 4
##   kraj_NA value spol leto
##   <chr>   <int> <chr> <chr>
## 1 LJ           8 m    2018

```

```
## 2 LJ      4 f      2018
## 3 LJ      2 m      2019
## 4 LJ      1 f      2019
## 5 KR     22 m      2018
## 6 KR     21 f      2018
```

Vizualizacija zemljevidov

Uporabljali bomo knjižnico `maps`. Z uporabo knjižnice `ggmap` lahko dostopamo do zemljevidov “Google maps”, ki izgledajo res lepo, ampak je samo določeno število dostopov brezplačno. Moramo se registrirati in podati številko kreditne kartice. Knjižnica `maps` je brezplačna.

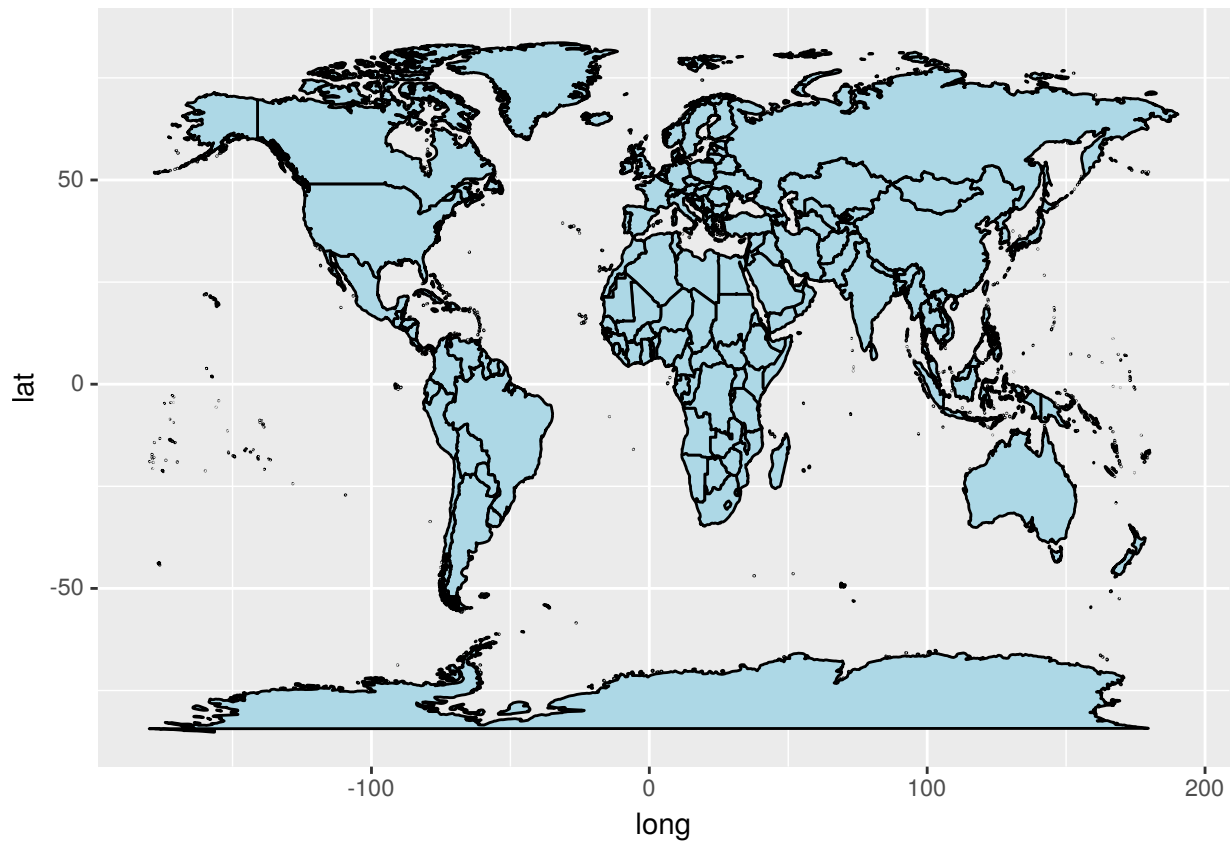
Lahko izrišemo zemlevid sveta:

```
library(maps)
```

```
svet <- map_data('world')
print(head(svet))
```

```
##      long      lat group order region subregion
## 1 -69.89912 12.45200     1     1  Aruba      <NA>
## 2 -69.89571 12.42300     1     2  Aruba      <NA>
## 3 -69.94219 12.43853     1     3  Aruba      <NA>
## 4 -70.00415 12.50049     1     4  Aruba      <NA>
## 5 -70.06612 12.54697     1     5  Aruba      <NA>
## 6 -70.05088 12.59707     1     6  Aruba      <NA>
```

```
ggplot() +
  geom_polygon( data=svet, aes(x=long, y=lat, group=group),
               color="black", fill="lightblue" )
```

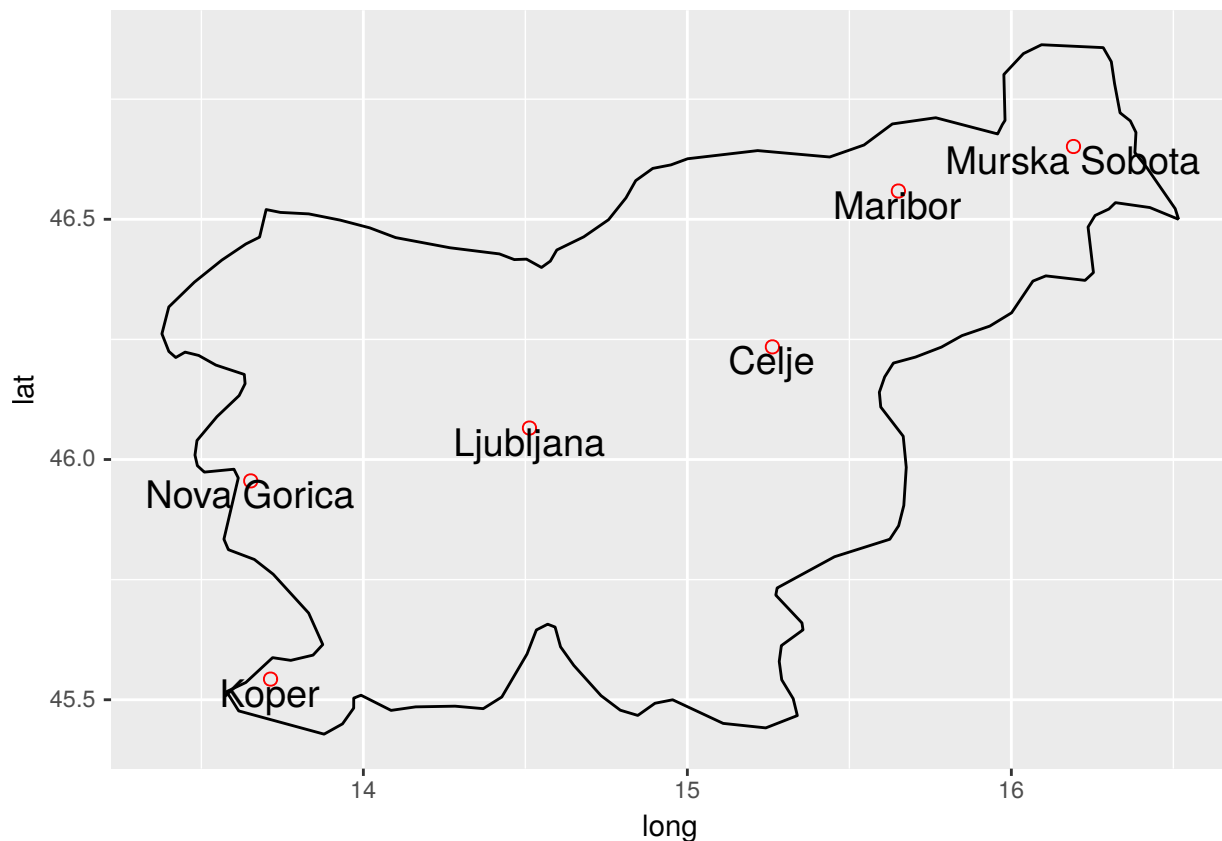

Lahko si izberemo tudi ožje področje, npr. Slovenijo. Na zemljevid lahko narišemo tudi poljubne točke (v napštem primeru jih shranimo v `data.frame` `postaje`).

```
slo <- "Slovenia"
slo.map <- map_data("world", region = slo)

postaje <- data.frame(Mesta = c("Ljubljana", "Celje", "Maribor", "Murska Sobota", "Nova Gorica", "Koper"))

ggplot() +
  geom_path(data = slo.map, aes(x = long, y = lat)) +
  geom_point(data = postaje, aes(x = long, y = lat), colour = "Red", pch = 1, size = 2) +
  theme(legend.position = "none") + geom_text(data = postaje, aes(long, lat, label = Mesta),
                                             size = 5, vjust = 1) #v just premakne napis, da ne pokriva to
```


Funkcija `geom_path` izriše konturo medtem, ko ima `polygon` tudi notranjost (lahko določimo barvo).

Naslednji primer uporabe zemljevida je barvanje različnih področji glede na neke lastnosti. Poglejmo primer 7-dnevnega povprečja covid primerov na milijon prebivalcev (incidenca). Incidence moramo najprej izračunati.

```
okolica <- c('Slovenia', 'Italy', 'Croatia', 'Austria', 'Hungary')
okolica.map <- map_data("world", region = okolica)

#7-dnevno povprečje v torek
covid_torek <- c(3106, 9866, 4615, 14004, 9435)
#prebivalci po državah
prebivalci <- c(2.1, 59.5, 4, 8.9, 9.8)
incidenca_tabela <- data.frame(Drzava = okolica, Incidenca = (covid_torek/prebivalci))

#tabeli okolica.map dodamo prazen stolpec Incidence
okolica.map <- cbind(okolica.map, Incidenca=rep(NA, nrow(okolica.map)))
# Vnesemo incidence v tabelo okolica.map po državah
for (d in okolica){
  okolica.map[okolica.map$region == d, 'Incidenca'] <-
    incidenca_tabela[incidenca_tabela$Drzava == d, 'Incidenca']
}

ggplot(data = okolica.map, aes(x = long, y = lat)) +
  geom_polygon(aes(group=group, fill=Incidenca))
```

